JAN STEEN TENTOONSTELLING IN HET STEDELIJK MUSEUM „DE LAKENHAL" TE LEIDEN, 16 JUNI-31 AUGUSTUS 1926

CATALOGUS

GEDRUKT OP DE PERSEN VAN
A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERSMIJ. TE LEIDEN

CATALOGUS JAN STEEN-TENTOONSTELLING

I. Portret van den schilder. — Portrait of the artist.
Coll. Earl of Northbrook, London.

JAN STEEN TENTOONSTELLING IN HET STEDELIJK MUSEUM „DE LAKENHAL" TE LEIDEN, 16 JUNI-31 AUGUSTUS 1926

CATALOGUS

GEDRUKT OP DE PERSEN VAN
A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERSMIJ. TE LEIDEN

BESCHERMVROUWEN

H. M. DE KONINGIN

H. M. DE KONINGIN-MOEDER

BESCHERMHEER

Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN

EERE-COMITÉ

Z. Ex. Mr. M. A. M. WASZINK, Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Z. Ex. Jhr. Mr. D. J. DE GEER, Minister van Financiën.

Z. Ex. Jhr. Mr. Dr. H. A. VAN KARNEBEEK, Minister van Buitenlandsche Zaken.

Mr. E. C. Baron SWEERTS DE LANDAS WYBORGH, Commissaris der Koningin in Zuid-Holland.

Jhr. Mr. Dr. N. C. DE GIJSELAAR, Burgemeester van Leiden.

Z. Ex. Jhr. Mr. R. DE MAREES VAN SWINDEREN, Buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister te Londen.

Dr. A. BREDIUS, Oud-Directeur van het Koninklijk Kabinet van Schilderijen „Mauritshuis", te Monte Carlo.

AUG. L. REIMERINGER, Voorzitter der Commissie voor het Stedelijk Museum „De Lakenhal".

UITVOEREND COMITÉ

a. WERK-COMMISSIE

Mr. Dr. J. C. OVERVOORDE, Directeur van het Stedelijk Museum „De Lakenhal" te Leiden, voorzitter.

Prof. Dr. W. MARTIN, Directeur van het K. Kabinet van schilderijen „Mauritshuis" te 's-Gravenhage, ondervoorzitter.

A. COERT, Adjunct-Directeur van het Sted. Mus. „De Lakenhal" te Leiden, secretaris.

Dr. J. J. DE GELDER, Directeur van het Prentenkabinet der Rijks-Universiteit te Leiden, secretaris.

Dr. H. SCHNEIDER, Privaat-docent aan de Rijks-Universiteit te Leiden, secretaris.

Mr. J. SLAGTER, Secretaris van het Hoogheemraadschap „Rijnland" te Leiden, penningmeester.

Prof. Dr. P. J. BLOK.

b. OVERIGE LEDEN

P. VISSER, Referendaris, chef der afdeeling Kunsten en Wetenschappen van het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen te 's-Gravenhage.

Dr. N. J. BEVERSEN, Rector van het Stedelijk Gymnasium te Leiden.

Prof. Dr. A. W. BYVANCK, Voorzitter van de Vereeniging van Belangstellenden in de Lakenhal.

F. SCHMIDT DEGENER, Hoofd-Directeur van 's Rijks Museum te Amsterdam.

W. P. F. VAN DEVENTER, Directeur der Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer te 's-Gravenhage.

A. H. DROS te Oegstgeest.

Dr. H. E. VAN GELDER, Directeur van den Gemeentelijken Dienst voor Kunsten en Wetenschappen te 's-Gravenhage.

G. D. GRATAMA, Directeur van het Frans Hals Museum te Haarlem.

D. HANNEMA, Directeur van het Museum Boymans te Rotterdam.

Dr. C. HOFSTEDE DE GROOT, Oud-Directeur van 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam, te 's-Gravenhage.

Prof. Dr. L. KNAPPERT, Voorzitter der Vereeniging „Oud-Leiden".

B. PLANJER, Voorzitter der Leidsche Kunstclub „De Sfinx".

W. STEENHOFF, Directeur van het Museum H. W. Mesdag, te 's-Gravenhage.

Mr. C. E. VAN STRIJEN, Secretaris der Gemeente Leiden.

FLORIS VERSTER.

J. V. RYPPERDA WIERDSMA, Praeses van het Leidsche Studenten Corps.

FINANCIEELE COMMISSIE

Prof. Dr. J. A. J. BARGE.
Prof. Dr. P. J. BLOK.
Mej. C. COEBERGH.
Mr. H. A. M. COEBERGH.
A. W. FRENTZEN, Directeur der N. V. A. W. Sijthoff's Uitgevers Maatschappij.
Dr. L. P. KRANTZ.
S. J. LE POOLE.

Mr. P. A. PIJNACKER HORDIJK, Dijkgraaf van het Hoogheemraadschap „Rijnland".
Mr. J. SLAGTER.

COMMISSIE VOOR PUBLICITEIT

A. W. FRENTZEN.
Dr. J. J. DE GELDER.
J. W. HENNY, Directeur der N.V. het Leidsche Dagblad.
E. H. TER KUILE, Hist. art. Cand.

INZENDERS

NEDERLAND

H. E. ten Cate	Almelo
Rijksmuseum	Amsterdam
Kunsthandel mr. N. Beets	„
Kunsthandel gebr. Douwes	„
W. J. R. Dreesmann	„
S. H. van Esso	„
Kunsthandel J. Goudstikker	„
P. W. Janssen	„
Kunsthandel F. Rothmann	„
dr. H. Schieffer	„
J. W. Nienhuys	Bloemendaal
E. A. Veltman	„
dr. C. A. van Hees	Delft
A. F. Philips	Eindhoven
Mauritshuis	's-Gravenhage
Bredius-Museum	„
Gemeente-Museum	„
Jhr. Mr. L. den Beer Portugael	„
C. J. A. Begeer	„
dr. A. Bredius	„
D. A. J. Kessler	„
S. F. van Oss	„
B. Soeters	„
Frans Hals Museum	Haarlem
L. Allard	„
Mevr. C. von Pannwitz	Heemstede
Museum „De Lakenhal"	Leiden
F. Lugt	Maartensdijk
A. M. Vroeg	Mook
Museum Boymans	Rotterdam

C. J. A. Begeer	Wassenaar
S. van den Bergh Jr.	„
D. G. van Beuningen	Rotterdam
J. W. van Es	„
A. J. M. Goudriaan	„
J. M. Hudig	„
A. Waller	Utrecht

DENEMARKEN

A. Reimann

DUITSCHLAND

Kaiser Friedrich Museum	Berlijn
H. von Behr	„
Gemälde Galerie	Cassel
„ „	Göttingen
R. Koeber	Harburg
Wallraff Richartz Museum	Keulen
S. Buchenau	Niendorf

ENGELAND

C. Gerald Agnew	Londen
Sir Otto Beit	„
Earl of Crawford and Balcarres	
Colonel Stephenson Clarke	
Earl of Northbrook	„
Lord Swaythling	„
Hon. Walter H. Samuel M. C.	,

FRANKRIJK

Kunsthandel F. Kleinberger	Parijs
A. Preyer	Versailles

ITALIË

Museum der Uffizi	Florence

OOSTENRIJK

W. Duschnitz	Weenen

ZWITSERLAND

J. de Bruyn	Spiez
J. J. M. Chabot	Clarens

L. S.

Wanneer het aan onze Commissie is gelukt om door het tijdelijk bijeenbrengen van een groot aantal der beste werken van Jan Steen dezen meester beter te doen kennen en waardeeren, dan danken wij dit aan de groote medewerking, die wij van zoovele zijden mochten ondervinden.

HH. MM. de Koningin en de Koningin-Moeder en Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden verklaarden zich bereid als Beschermvrouwen en Beschermheer der tentoonstelling op te treden en hebben hierdoor veel bijgedragen om ons eene gunstige ontvangst te verzekeren bij de bezitters der kunstwerken. Het is ons eene aangename plicht, onzen eerbiedigen dank en erkentelijkheid hiervoor te betuigen.

De ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Financiën vergemakkelijkten ons werk door tegemoetkoming op verschillend gebied en eenige gezanten van Nederland verleenden ons hun onschatbaren steun en voorlichting.

De Gemeente Leiden nam een belangrijk aandeel in het waarborgfonds en de Commissie voor het Stedelijk Museum verschafte ons op onbekrompen wijze de beschikking over de lokalen.

Hun allen onze oprechte dank.

Groote erkentelijkheid gevoelen wij tegenover de eigenaars der kostbare werken, die deze ter beschikking stelden om den meester te eeren, en tegenover de deelnemers in het waarborgfonds, die ons de uitvoering der plannen mogelijk maakten.

Moge de tentoonstelling toonen, dat wij het in ons gestelde vertrouwen niet hebben beschaamd en dat het ons is gelukt daarmede op waardige wijze de herinnering te eeren aan den grooten Leidschen meester.

J. C. OVERVOORDE,
Voorzitter van het Uitvoerend Comité
der Tentoonstelling.

JAN HAVICKSZ. STEEN is na Rembrandt de meest geniale schilder der XVIIe eeuw, die te Leiden werd geboren.

Te zijner eere is thans in de stad, binnen welker veste hij 300 jaar geleden het leven zag, een ruime, zeer verscheiden keur van werken saamgebracht, waardoor, beter dan eenige beschrijving het vermag, de veelzijdigheid van zijn buitengewoon talent voor een ieder, die zien kan, open ligt.

Jan Steen is, voor zoover betreft zijn onderwerpen, niet moeilijk te begrijpen. Wat hij wil zeggen, is steeds duidelijk uitgedrukt, in klare, geweldig levendige uitbeeldingskracht.

Zijn bedoelingen als kunstenaar zijn steeds ondergeschikt aan die van den grooten verteller, den dichter van het dagelijksch leven, die hij is geweest. Zijn groote schranderheid, zijn groote levenskennis, zijn beweeglijkheid van geest vormden hem tot een uitnemend waarnemer van de menschen in zijn omgeving. Zijn enorm geheugen voor détails onthield gebaar, lijn, kleur en stemming met bizondere duidelijkheid.

Met deze menschen, die de steeds weerkeerende spelers zijn in de tooneelen, die hij met verbazingwekkende vlijt ons voor oogen toovert, leefde hij mee vol hartelijke belangstelling; telkens weer schilderde hij zich zelf erbij, nu eens als rustig toeschouwer, ook onder veel luidruchtigheid, dan weer lachend of mee-tooneelspelend. Maar zie zijn deftiger portret uit het Rijksmuseum (no. 1), waarin hij zich geeft in ernst tegenover zich zelf! Die kleine scherpe oogen kéken, en die halfsarcastische, halfjoviale plooi om zijn mond drukt wel uit, hoe hij, in het diepst van zijn wezen, bóven dat wereldje zijner dwaasheid stond, hoewel hij er toch nooit van vervreemdde. Want Jan Steen is vóór alles mensch en groot kenner van de wisselingen in het gemoedsleven, in welke hij zich gaarne verdiepte.

Opmerkelijk is ook, hoe hij, wiens „huishouden" in den mond van ons volk nog steeds geen goeden naam heeft, huiselijkheid en gezelligheid met uitnemende fijnheid heeft uitgebeeld en hoe daarbij de vrouw en de kinderen middelpunt der aandacht zijn.

De alom-bezigheid van zijn geest komt ook in deze tentoonstelling uit: bezoeken van den dokter, vrijages, ongelijke paren, een vermaning, kwakzalver, alchimisten, waarzegster en bedelaar, musiceerenden, teekenlessen enz., in meer eenvoudige composities vertoond. Drukker van

allure en vol figuren in de meest ongedwongen houding zijn de bruiloftsfeesten, het Drie-koningenfeest, kermissen en dorpsfeesten, vroolijke gezinnen bij zang en scherts, „soo d'ouden songen . . .". Ongebonden overgaaf aan spel, drank, vraatzucht en vechtlust geven verscheiden stukken te zien. Een minder algemeen bekenden kant van zijn werk leert men waardeeren in eenige bijbelsche tafereelen, welke hier aanwezig zijn.

En dat alles is voor het grootste deel voortreffelijk geschilderd, van een zeer persoonlijk coloriet, van een meesterlijke teekening!

Jan Steen werd 1626 geboren als oudste zoon van Havick Steen, brouwer te Leiden, katholiek.

Hoe hij tot schilder werd opgeleid is onbekend. Nicolaes Knupfer, een schilder van Duitsche afkomst, die te Utrecht en Leiden heeft gewerkt, was zijn leermeester. Jan Steen heeft evenwel het meest zich zelf gevormd. In November 1646 liet hij zich als student der Universiteit inschrijven; volgens eigen getuigenis was hij toen twintig jaar. Twee jaar later richtte hij mede het Sint Lukasgild te Leiden op en was toen dus zelfstandig werkzaam. In 1649, bij zijn huwelijk, op den 3en October, met Margaretha (zie no. 10), dochter van den landschapschilder Jan van Goyen, was hij inwoner van Den Haag. Hij bleef dat tot het midden van 1654, toen hij voor zes jaren een brouwerij te Delft huurde. In 1653 en 1658 wordt hij vermeld als lid van het Leidsche Sint Lukasgild. Van 1656—1660 woonde hij evenwel te Warmond. Het door hem toen bewoonde huis is daar nog aanwezig. Gedurende de jaren 1661—1669 woonde hij te Haarlem, daarna, tot zijn dood, te Leiden, waar hij met zijn gezin terugkeerde nadat zijn vrouw was overleden. Zij had hem 3 zoons en twee dochters geschonken: Thaddaeus, Eva, Cornelis, Catharina en Johannes. In Nov. 1672 kreeg hij verlof van Burgemeesteren om in een huis op de Langebrug, tegenover de Wolsteeg, een herberg te openen. Den 21en April 1673 hertrouwde Steen met Maria van Egmont, weduwe van den boekverkooper Nicolaes Herkulens. In 1674 werd uit dit huwelijk een zoon Dirck geboren. Den 3en Februari 1679 is in de registers van de St. Pieterskerk te Leiden aangeteekend, dat Jan Steen was begraven op het bolwerk.

Hij heeft ons ongeveer vijfhonderd schilderijen nagelaten.

OPMERKING. In afwijking van de gewoonte zijn bij dezen catalogus korte bijschriften gevoegd, die meer ten doel hebben te verklaren dan te beschrijven. Wie een volledige beschrijving zoekt, vindt die, op enkele uitzonderingen na, in Hofstede de Groot's „Beschreibendes und Kritisches Verzeichnis", deel I. De nummers daarvan zijn, voorafgegaan door de afkorting H. de G., zooveel mogelijk vermeld.

De afmetingen zijn aangegeven in centimeters; de hoogte gaat steeds vóór de breedte. Afkortingen: D. beteekent doek, P. paneel.

CATALOGUS

1. ZELFPORTRET.

In tegenstelling tot het zelfportret der verzameling Northbrook (no. 53 van dezen catalogus) is dit een „deftig" portret van den meester: de snorren opgestreken, de lokken netjes vallend op den platten kraag, de handen keurig over de stoelleuning. Op den achtergrond een landschapverschiet, zooals dat toen behoorde.

D. 73 × 62. Rechts op de balustrade voluit gemerkt.
H. de G. 860.
Rijksmuseum, Amsterdam.

2. CHRISTUS IN EMMAUS.

Nadat de jongeren Christus herkend hebben, verdwijnt Hij (Lucas XXIV, 30—31). Jan Steen schildert de beide jongeren, diep onder den indruk van het wonder, aan tafel zittend bij het maal. Links, buiten het prieel, de in licht verdwijnende gestalte van den Heiland.

D. 134 × 104. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 65.
Rijksmuseum, Amsterdam.

3. VECHTENDE SPELERS.

Twee mannen, een boer en een heer, hebben ruzie gekregen over het spel. De lei ligt op tafel. De boer rechts dreigt met een mes; de heer links wordt door een vrouw en een kind teruggehouden, terwijl hij zijn degen trekt.

D. 90 × 119. Gemerkt links op een steen: J. S.
H. de G. 767.
Kaiser Friedrich Museum, Berlijn.

4. HERBERG-TUIN.

Terwijl de garnalenman, die tevens scharretjes verkoopt, rondgaat langs de tafels, een vrijend paartje links wegschuift en een meneer met puntneus de waardin vraagt, waar zijn portie blijft, zitten op den voorgrond een moeder, die haar jongen uit een beker te drinken geeft, en een man, die een haring gereed maakt, terwijl zijn hond wacht op hetgeen zal afvallen.

D. 68 × 58. Voluit gemerkt onder aan de tafel.
H. de G. 658.
Kaiser Friedrich Museum, Berlijn.

5. DRIEKONINGENAVOND.
De kleine jongen op de bank, die blijkbaar de boon in het driekoningenbrood gevonden heeft en die dus de „Koningskroon" draagt, moet den koningsdronk doen. In het midden een kostelijke rommelpotspeler, die het papiertje „zot" getrokken heeft. De meneer rechts aan tafel trok het papiertje met „pastor". Jan Steen zit in 't midden achter de tafel. De achteroverleunende vrouw links is Grietje, zijn vrouw.
D. 81 × 107. Links beneden voluit gemerkt en 1668 gedateerd.
H. de G. 494.
Museum, Cassel. Zie afb. X.

6. DE JONGE VIOLIST.
In een tuin zit een meisje aan tafel. Rechts van haar zit een man met een pijp. Beiden luisteren naar een jongen, die lachend viool speelt. Ook een oude man en een vrouw luisteren naar zijn spel.
P. 41 × 51.
H. de G. 417.
Uffizi-Museum, Florence.

7. ANTONIUS EN KLEOPATRA.
Zij ledigt een glas wijn, waarin zij een parel heeft laten smelten, en houdt in de hand een andere parel. Het gold een weddenschap, wie den duursten maaltijd zou geven.
(Plinius, Hist. Nat. IX 35).
P. 68 × 58½. Gemerkt op den voorgrond in het midden en 1667 gedateerd.
H. de G. 86.
Museum, Göttingen.

8. DE KIPPENHOF.
Portret van de tienjarige Jacoba Maria van Wassenaer van Warmond te midden van haar gevogelte. Op den achtergrond haar kasteel, het Huis Oud-Teilingen te Warmond. Geschilderd ter herinnering aan haar kippenhof, omdat haar vader, die weduwnaar was en ging hertrouwen, het kasteel in

1661 zou gaan verlaten. Dat het voorjaar is, blijkt uit het geboomte, de kuikens, het lammetje, het ruien van den fazantenhaan enz.
(Zie: Oudheidkundig Jaarboek, 1922, blz. 165, volgens gegevens van den Heer W. J. J. C. Bijleveld te Leiden).
D. 107 × 82. Links beneden op een plank voluit gemerkt en 1660 gedateerd.
H. de G. 330.
Mauritshuis, 's-Gravenhage.

9. „SOO DE OUDEN SONGEN, SOO PYPEN DE JONGEN".
Links Jan Steen's vrouw. Een jongeling vult haar glas. Rechts Steen zelf, die zijn zoon Thaddaeus leert rooken uit zijn pijp.
(Vroeger in de collectie Steengracht).
D. 131 × 160. Links op den muur voluit gemerkt.
H. de G. 529.
Mauritshuis, 's-Gravenhage.

10. DE LUITSPEELSTER.
Portret van Jan Steen's huisvrouw Margaretha van Goyen, met wie hij gehuwd was van 1649 tot 1669.
(Vroeger in de collectie Heseltine te Londen).
P. 31 × 27½. Rechts aan den rand voluit gemerkt.
H. de G. 441 *a*.
Bruikleen N. N., Mauritshuis, 's-Gravenhage.

11. DE HERDERLIJKE VERMANING.
Een priester staat buiten het venster en waarschuwt een binnen zittend meisje, dat hem schalks aankijkt. Rechts op den achtergrond een man, die een meisje kust.
P. 37 × 30. Links onderaan voluit gemerkt.
H. de G. 828.
Gemeentemuseum, 's-Gravenhage.

12. SATER EN BOER.
Een sater bezoekt een boer en ziet, dat deze in zijn handen blaast, om die te warmen, terwijl hij later in de soep blaast om die af te koelen. Hierover toont hij zich in hooge mate verwonderd.
(Vgl. ook n°. 57 van dezen catalogus).
D. 113½ × 84. Rechts bovenaan voluit gemerkt.
H. de G. 77.
Bredius-Museum, 's-Gravenhage.

13. BOERENKERMIS.

Het gaat er vroolijk toe. Een vrouw brengt haar dronken man thuis, gevolgd door een varken, symbool van dronkenschap. De ondergaande zon beschijnt den neus van een man, die op den grond zit in het midden.

D. 109½ × 157. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 626.
Frans Hals Museum, Haarlem.

14. SIMSON IN DE HANDEN DER PHILISTIJNEN.

Kinderen trekken aan den ketting om zijn hals. Achter hem vertelt een beul, dat hij Simson de oogen zal uitsteken. Rechts wordt aan Delila het loon voor haar daad uitbetaald.
(Richteren XVI 21).

D. 133 × 198. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 10a en 12.
Walraff-Richartz-Museum, Keulen.

15. LABAN EN RACHEL.

Laban (rechts) zoekt in een koffer naar de afgodsbeeldjes, die Rachel, met haar kind op schoot onder een zonnescherm zittend, verstopt heeft.
(Genesis XXXI 34).

D. 110 × 145.
H. de G. 4.
Museum „de Lakenhal", Leiden.

16. DE TEEKENAAR.

Bij het licht van een kaars is een jongen bezig, een pleisterkop na te teekenen.

P. 25 × 20. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 246.
Museum „de Lakenhal", Leiden.

17. SCHERZANDO.

Onder een boom, waaraan een vogelknip hangt, stoeien een boerenjongen en een meisje. Zijn hoed is op den grond gevallen. De manden met boodschappen van de meid staan naast haar. Een konijntje kijkt toe van uit zijn hol.

D. 66 × 80½. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 819.
Museum „de Lakenhal", Leiden.

18. DE KWAKZALVER.
Hij doet alsof hij een boer van een „key" snijdt, maar laat zich steenen aangeven, die hij achter langs den nek van den boer laat glijden, tot vermaak der omstanders. Op den grond een bord vol steenen.
P. 45½ × 38. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 186.
Museum Boymans, Rotterdam.

19. DE MUZIEKLES.
In een hal met uitzicht op een park speelt een meisje op de luit, terwijl de muziekmeester aan de tafel erbij zit. Op de tafel muziekboeken. Een oude meid schenkt wijn in.
P. 55 × 43½.
C. Gerald Agnew, Londen.

20. DE ALCHEMIST.
Hij roert in den smeltkroes. Zijn vrouw huilt om het verlies van het geld. Een oud mensch leest het recept voor.
(Vgl. ook n°. 50 en n°. 70 van dezen catalogus).
P. 41½ × 30.
H. de G. 227.
Jhr. Mr. L. den Beer Poortugael, 's-Gravenhage.

21. DE VLIETBRUG TE LEIDEN.
Een herberg vlak naast de nog bestaande Vlietbrug aan de Boisotkade te Leiden. Het gaat er lustig toe. Rechts is een jonge moeder ingeslapen op den schoot van haar man, die hun kind wijn laat drinken. Een schuit met gasten vertrekt links.
D. 86 × 109. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 483h.
Kunsthandel Mr. N. Beets, Amsterdam.

22. DE GEBROKEN EIEREN.
Schaterlachend trekt een man een vrouw bij het schort, die, met de hand vóór de borst, aan een man vóór haar, die zijn pijp zit te stoppen, betuigt, dat zij onschuldig is aan hetgeen hij haar blijkbaar verwijt.
D. 45 × 38½. Rechts onderaan voluit gemerkt.
H. de G. 664*a*.
Sir Otto Beit, Londen.

23. DE BRUILOFT VAN KANA.
In de zaal op den achtergrond zit links het bruidspaar onder een baldakijn met de bruidskroon. De dikke waard drinkt hun gezondheid. In het midden verandert Christus het water in wijn, hetgeen slechts door een kleine groep opgemerkt wordt.

P. 63 × 81.
H. de G. 48. Links op de ton gemerkt I. H. S.
Sir Otto Beit, Londen.

24. HERBERGTAFEREEL.
Een man met groen schootsvel wordt door zijn vrouw, die buiten staat te roepen met een schreeuwend jongetje bij zich, uit de kroeg naar huis gehaald. Zijn zoon is de herberg binnengegaan en wil vader meetrekken. De rest van het gezelschap heeft schik in het geval.
D. 51 × 41. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 764.
S. v. d. Bergh Jr., Wassenaar.

25. BRUILOFT.
Links komt de stoet aan, die de bruid brengt. Zij wordt vóór het huis ontvangen door den bruidegom en zijne vrienden. Op het balkon boven de portiek wordt een gelegenheidsvers voorgedragen.
P. 62 × 49½. Rechts onderaan voluit gemerkt.
D. G. van Beuningen, Rotterdam.

26. „SOO GEWONNEN SOO VERTEERT."
Op den achtergrond twee triktrakspelers. Op den voorgrond „verteert" een heer het „gewonnen" geld. Zijn knecht ziet toe met bedenkelijk gezicht. Op de schouw een Fortuyngestalte, op een dobbelsteen, die op een gevleugeld ei, symbool van broosheid en vluchtigheid van het geluk, rust. Twee engeltjes op de schouw en een schoorsteenstuk met schepen, die vergaan, voltooien deze reeks van toespelingen.
D. 79 × 104. Op de schouw voluit gemerkt en 1661 gedateerd.
H. de G. 854.
D. G. van Beuningen, Rotterdam. Zie afb. V.

27. DE DRONKEN VROUW.
Zij wordt door een andere vrouw thuisgebracht, tot vermaak der jongeren en verontwaardiging der

ouderen. Een jongen, die nog erger vreest als zij zal struikelen over de steenen stoep, houdt een aarden pot gereed. Op den achtergrond een varken als symbool der liederlijkheid. Rechts op den voorgrond een tweede varken.

D. 86 × 72. Rechts beneden voluit gemerkt.

H. de G. 753.

Dr. A. Bredius, 's-Gravenhage (bruikleen Mauritshuis).

28. DORPSFEEST.

Vóór een boerenherberg doen twee mannen en twee vrouwen een rondedans. Rechts op een bankje zit een boerenmeid; twee mannen trachten haar over te halen om mee te dansen.

P. 38½ × 56. Rechts beneden voluit gemerkt.

H. de G. 624.

Dr. A. Bredius, 's-Gravenhage (bruikleen Mauritshuis).

29. ONVERKLAARDE ALLEGORISCHE VOORSTELLING.

Een gevleugelde man bevestigt een ketting aan een dooden draak. Rechts een altaar met een brandend vuur.

Volgens Dr. G. J. Boekenoogen is voorgesteld de engel Raphael, die den duivel bindt, die door het verbranden van de lever van den visch verhinderd werd, het huis van Raguel binnen te gaan om Tobias in den bruidsnacht te dooden (Tobias VIII 2—3.) Vgl. den Roomschen Bijbel van Moerenhof, Paets, 1657.

D. 66 × 55. Rechts op het altaar voluit gemerkt.

H. de G. 69.

Bredius-Museum, 's-Gravenhage.

30. HET MORGENTOILET.

Een jonge vrouw zit op den rand van haar bed een kous aan te trekken. Haar hondje is op het nog warme kussen gaan liggen.

(In de 18e eeuw in de verzameling Braamcamp, Amsterdam. Later in de verzameling R. Kann, Parijs).

P. 37 × 28, de bovenhoeken afgerond.

H. de G. 342.

J. de Bruyn, Spiez.

31. BOERENVECHTPARTIJ.
Twee mannen en twee vrouwen rollen vechtend over den vloer. Een derde man tracht binnen te dringen, hetgeen een oude vrouw beletten wil. Anderen snellen te hulp van boven. Aan tafel zit een oude dikke vrouw te schaterlachen om 't geval.
P. 36½ × 48. Rechts beneden voluit gemerkt en 167 . gedateerd.
H. de G. 770.
S. Buchenau, Niendorf bij Lübeck. Zie afb. IX.

32. DE AALMOES.
Een oude blinde landlooper houdt zijn hoed voor aan een klein meisje, dat hem over de onderdeur van een boerenwoning een aalmoes geeft.
D. 43 × 34.
J. J. M. Chabot, Clarens.

33. HET DOKTERSBEZOEK.
Een jong vrouwtje kijkt aandachtig naar het urine-onderzoek van den dokter, die haar den pols voelt. Tusschen hen in een oude vrouw. Aan den wand een schilderij met een minnend paartje.
P. 41 × 36. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 135.
Colonel Stephenson Clarke, Londen. Zie afb. VII.

34. HET NAAISTERTJE.
Op een mooien zomerdag brengt een buurman een bezoek aan een knappe jonge vrouw, aan wie hij een grooten koek (heiligmaker) aanbiedt. Zij wordt er verlegen onder en onderbreekt even haar werk.
P. 41 × 36. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 333.
Colonel Stephenson Clarke, Londen.

35. „SOO D'OUDEN SONGEN, SOO PYPEN DE JONGEN."
Een luidruchtig gezelschap van oud en jong, met een liereman in 't midden. Op een kroon boven de tafel het opschrift: „Soo Dov . . . ."
P. 46½ × 62. Op de ton voluit gemerkt.
H. de G. 91.
Earl of Crawford and Balcarres Londen.

36. DE ZIEKE KONINGSZOON.
Bij den aanblik van zijn jeugdige stiefmoeder Stratonike springt Antiochus genezen van zijn sponde op, waar een aantal vrouwen te vergeefs hebben getracht, hem door bloemen en spijzen op te fleuren. Zijn vader Seleukos Nikator belooft hem, dat hij hem zijn vrouw zal afstaan.
(Plutarchus, Demetr. 38).
Tot dusver heette dit schilderij „de verloren zoon". De juiste interpretatie is afkomstig van dr. H. Schneider.
P. 48 × 60. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 54.
Kunsthandel Gebr. Douwes, Amsterdam.

37. DE ONTMASKERING VAN HAMAN.
Woedend en diep verontwaardigd staat Ahasverus achter de tafel, terwijl Haman het hoofd afwendt en Esther met bijzonder mooi weergegeven handgebaar alle schuld van zich afwijst.
(Esther VII, 6-7).
D. 71½ × 94.
H. de G. 19?.
W. J. R. Dreesmann, Amsterdam.

38. BATHSEBA.
Zij houdt David's brief, waarop de woorden: „schoone Batseba", in de hand.
D. 65 × 53½. Bovenaan links voluit gemerkt.
H. de G. 814a.
W. Duschnitz, Weenen.

39. DE VETTE KEUKEN.
Parodie op de vraatzucht. Alles wijst op schromelijken overdaad. Rechts op den achtergrond wordt een armen hongerigen man als een onwaardigen gast met een hammebeen de deur gewezen.
(Bij dit stuk behoort een niet ter tentoonstelling aanwezige tegenhanger: „de magere keuken", H. de G. 122).
P. 71 × 91½. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 121.
S. H. van Esso, Amsterdam.

40. DE KEGELAARS.
Op een heuvel, vóór een groep hooge lindeboomen, onder wier schaduw wandelaars uitrusten en een

huifkar staat met een uitgespannen schimmel, wordt een partijtje gekegeld. Links een ruïne, waarin de herberg. Rechts een vergezicht met een kasteel in de diepte. Op den voorgrond bij het water een wandelaar, die zijn doorgeloopen voeten wascht.

D., 55½ × 68. Rechts onderaan voluit gemerkt.

C. J. A. Begeer, 's-Gravenhage.

42. BOERENBRUILOFT.

Bruid en bruidegom ontmoeten elkaar vóór het huis van den bruidegom. De vader van den bruidegom kust haar ten aanschouwe der omstanders, die de plechtigheid verheugd gadeslaan. Achter zijn vader komt de bruidegom aangeloopen.

D. 51 × 68. Rechts beneden gemerkt: J. S.

H. de G. 471 ?

A. G. M. Goudriaan, Rotterdam.

43. HET HANENGEVECHT.

In een groote herberg zijn boeren bezig, hanen tegen elkaar te laten vechten, waarbij zich roezige tooneeltjes afspelen.

D. 59 × 73. Links beneden voluit gemerkt en 1673 gedateerd.

H. de G. 747.

Kunsthandel J. Goudstikker, Amsterdam.

44. DRIEKONINGENAVOND.

Rechts de „koning", die den koningsbeker zóó terdege ledigt, dat hem daarbij de papieren kroon van het hoofd valt. Alle aanwezigen trachten door zooveel mogelijk lawaai te maken dit moment te verheerlijken.

P. 30½ × 40½. Links onderaan voluit gemerkt.

H. de G. 492.

Dr. C. A. van Hees, Delft.

45. BOERENBRUILOFT.

Rechts op den achtergrond zit de bruid aan tafel. Links wordt gedanst. Veel gedoe van vroolijke gasten.

(Vroeger in de verzameling van Koning Leopold I van België).

D. 68½ × 87½. Links op de zuil voluit gemerkt.

H. de G. 456*bis*.

P. W. Janssen, Amsterdam.

46. DE WAARZEGSTER.
Een heer en een dame laten zich waarzeggen door een zigeunerin met een kind op den arm. Een in lompen gekleed kind biedt de dame bloemen aan.
D. 73 × 59½.
H. de G. 225.
P. W. Janssen, Amsterdam.

47. DE TRIKTRAKSPELERS.
Vóór de schouw een tafel met drie spelers aan 't verkeerbord, een drinker en nog een zittenden man. Op den voorgrond trekt een oude heer de waardin bij het schort. De vloer is als bezaaid met voorwerpen.
P. 62 × 70. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 718 en 725.
D. A. J. Kessler, 's-Gravenhage. Zie afb. XI.

48. AHASVERUS IN WOEDE.
Rechts Esther, links de angstig wegduikende Haman. Het bedienend personeel bibbert van angst. (Esther VII 6-7).
D. 126½ × 152. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 18.
Kunsthandel F. Kleinberger, Parijs. Zie afb. VI.

49. DE SCHOOL.
Rechts de schoolmeester met de plak; een jongetje leest, huilend, naast hem uit een boek. Links op den voorgrond een schrijvende jongen.
P. 58½ × 57½. Onderaan beneden voluit gemerkt.
H. de G. 299.
R. Koeber, Harburg.

50. DE ALCHEMIST.
Hij zit aan den smeltoven en gaat juist den laatsten gulden van zijn vrouw versmelten, terwijl een man haar luide een recept voorleest, ten einde haar vertrouwen in het „procédé" in te boezemen. Aan de schouw een papier met de woorden: „Theofrastus Paracelsis Esho". „Esho" beteekent: ex Hohenheim.
D. 106 × 82. Links beneden voluit gemerkt en 1668 gedateerd.
H. de G. 229.
Earl of Crawford and Balcarres, Londen.

51. LETTEROEFENINGEN.
Op nog eenigszins onhandige wijze probeert een jongetje groote letters te schrijven, waarbij zijn moeder lachend toeziet. Het schrijfbureau bestaat uit een plank, die over een ton is gelegd.
P. 19 × 18.
H. de G. 390.
F. Lugt, Maartensdijk.

52. DE TEEKENLES.
Een schilder corrigeert voor een jongen, die met zijn hoed in de linkerhand zit toe te kijken, een teekening op grauw papier.
P. 24 × 20½. Links beneden voluit gemerkt.
J. W. Nienhuys, Bloemendaal.

53. ZELFPORTRET.
Ten voeten uit, luit spelend. Op de tafel liedtboecken en een kan. Bijzonder fijn in de lichtwerking.
P. 55½ × 44. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 863.
Earl of Northbrook, Londen. Zie afb. I.

54. CHRISTUS VERDRIJFT DE WISSELAARS UIT DEN TEMPEL.
Hij zwaait met een geesel en alles vlucht vóór Hem uit. Op den achtergrond een kalf op een kruiwagen. (Matth. XXI 12).
D. 79½ × 109. Rechts op een papier voluit gemerkt en 1675 gedateerd.
H. de G. 62.
S. F. van Oss, 's-Gravenhage.

55. HET DOKTERSBEZOEK.
Een dokter bezoekt een meisje, dat ziek te bed ligt. Haar moeder spreekt met hem. Op tafel de resten van een maaltijd.
(Vroeger in de verzameling Steengracht, 's-Gravenhage).
P. 46 × 38½.
H. de G. 132.
Mevr. C. von Pannwitz, Heemstede.

56. DE PENNESNIJDER.
Een oude heer in 't zwart zit bij een tafel, waarop zijn hoed en papieren, zijn pen te versnijden. Kniestuk.

P. 31 × 24½.
Vgl. H. de G. 241.
Mevr. C. von Pannwitz, Heemstede.

57. SATER EN BOER.
Boerenfamilie aan tafel. De vrouw des huizes schept pap uit een pot op den voorgrond. De meid legt hout op het vuur. Het gezelschap lacht den boos vertrekkenden Sater uit, omdat deze niet wil blijven in een gezin, waarin men met denzelfden adem koud en warm blaast.
(Zie ook n°. 12 van dezen catalogus).
D. 103 × 119. Voluit gemerkt op het kinderstoeltje.
H. de G. 80.
A. F. Philips, Eindhoven. Zie afb. VIII.

58. DE REDERIJKERS.
Vier levensgroote figuren achter de balustrade van een balkon, waaraan een ruitvormig bord hangt en een kan met een pijp. Een hunner, met een lauwerkrans, leest een gedicht voor.
D. 100 × 83.
A. F. Philips, Eindhoven.

59. VRIJAGE.
Een jongen wil een meisje pakken, wier vader buiten, vóór de deur, een brief leest. Zij beduidt hem, zich stil te houden, omdat de oude heer het anders merken zou.
P. 67 × 58. Links onderaan voluit gemerkt.
H. de G. 795.
A. Preyer, Versailles.

60. DE OFFERING VAN IPHIGENIA.
Zij is op het punt, geofferd te worden op besluit van haren vader Agamemnon. In 't wit gekleed, knielt zij vóór het altaar. Naast haar de beul. Agamemnon, door een priester te vergeefs getroost, zit diep bedroefd op zijn troon. Links op den achtergrond het beeld van Diana, die, als het offer zal plaats hebben, in de plaats van Iphigenia een hinde zendt (links bij het altaar) en Iphigenia-zelf ontvoert.
D. 135 × 173. Links beneden voluit gemerkt en 1671 gedateerd.
H. de G. 74.
A. Preyer, Versailles.

61. DE TEEKENLES.
Jan Steen geeft in zijn atelier les aan twee kinderen, vermoedelijk zijn dochter Cornelia en zijn zoon Dirck. In het atelier verspreid tal van voorwerpen, die men op verschillende stukken van den meester vindt afgebeeld. Op tafel een houtsnede van Jan Lievens.
P. 48 × 40. Links beneden voluit gemerkt.
H. de G. 247.
A. Reimann, Denemarken. Zie afb. IV.

62. DE RIVIERVISCHMARKT TE 'S-GRAVENHAGE.
Rechts de Groote Kerk, links op den achtergrond het begin van het Westeinde. Vol geestig geschilderde figuren.
P. 60 × 71½.
Kunsthandel Rothmann, Amsterdam. Aangekocht door het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage.

63. DE VERMOEIDE REIZIGER.
Hij zit vóór een landelijke herberg op een vat in den schaduw van een prieel met wingerd. Vóór hem op tafel een roos, blijkbaar bestemd voor het meisje, dat hem wijn brengt. Hij is dusdanig door haar verschijning bekoord, dat hij vergeet te drinken.
P. 32 × 25. Onderaan voluit gemerkt.
H. de G. 668.
Hon. Walter H. Samuel M. C., Londen.

64. VROOLIJK HUISWAARTS KEEREN.
Een familie keert in haar speeljacht naar huis terug, uitgeleide gedaan door een vriend, die aan den wal staat. Op de vlag een kaart, kous en kan, toespeling op het spreekwoord:
„Kaart, kous en kan
„Maakt meenig arm man,
„Maar die het recht gebruik van deze drie ooit namen
„Behoefden nimmer zich voor eenig mensch te schamen".
P. 42 × 66. Op de schuit voluit gemerkt.
H. de G. 621.
Dr. H. Schieffer, Amsterdam. Zie afb. II.

65. PASTORALE.
Een jonge herder met bloote voeten speelt op de fluit voor een meisje, dat achter hem ligt onder

een boom. Rechts op den achtergrond schapen. In de verte een dorp.
P. 18½ × 24.
B. Soeters, 's-Gravenhage.

66. DE OUDE VRIJER.
Hij maakt het hof aan een jong meisje en wordt door haar vader (Jan Steen zelf) hartelijk uitgelachen.
P. 40 × 35. Rechts op de schouw voluit gemerkt.
H. de G. 421.
Lord Swaythling, Londen. Zie afb. III.

OUDE RIJKE VROUW EN JONGE ARME MAN.
67 Een jonge man nadert een huis, waar een ouwelijke vrouw aan de deur staat met een geldbuidel in de hand. Zij tracht hem tot zich te trekken, maar hij lacht haar uit en wijst haar af.
P. 22½ × 17½, ovaal. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 127.
E. A. Veltman, Bloemendaal.

68. OUDE RIJKE MAN EN JONGE ARME VROUW.
Hij draagt een geldbuidel aan zijn zijde en maakt haar het hof, terwijl hij de rechterhand op het hart drukt en in de linker zijn hoed houdt. Zij wijst hem met verachting de deur.
P. 22 × 17½, ovaal. Beneden voluit gemerkt.
H. de G. 128.
E. A. Veltman, Bloemendaal.

69. DE AANBIDDING VAN HET GOUDEN KALF.
Op den achtergrond doen de Israëlieten een rondedans rond het gouden kalf. Mozes komt uit het bosch te voorschijn. Op den voorgrond speelt een jongeling op de triangel voor een meisje met een glas in de hand. Links een tamboer.
(Exodus XXXII 6).
D. 178 × 155. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 7.
A. M. Vroeg, Mook.

70. DE ALCHEMISTEN.
Het laatste penningske van het huisgezin gaat in den smeltkroes. Moeder de vrouw, geheel vermagerd, zit rechts, met een kind aan de borst, te protesteeren. Een der heeren alchemisten tracht haar te overtuigen van de juistheid van het recept, door haar een plaats in een foliant aan te wijzen. Een

meisje krabt de laatste resten van het maal uit den pot. Aan de schouw een blad papier met een uil, kaars en bril, waaronder: „goeden dag broer".

P. 58 × 45. Links bovenaan voluit gemerkt.

H. de G. 232.

A. Waller, Utrecht.

71. APOLLO ACHTERVOLGT DAPHNE.

In een landschap in rossige tinten ziet men Daphne, door Apollo achtervolgd.

D. 60½ × 79.

Inzender N.N.

72. DE VERLOREN ZOON.

Een tuinfeest met op den voorgrond een minnend paar. Het huis op den achtergrond is volgens de meening van den heer W. J. J. C. Bijleveld de achterzijde van het tegenwoordige kantongerecht te Leiden, volgens anderen een vrije navolging van den achtergevel van Gravenstein te Leiden. Op het kussen links op den voorgrond het wapen der familie Paets.

D. 66 × 87½. Links boven de stoeppoort voluit gemerkt en 1677 gedateerd.

H. de G. 52 en 440.

Particulier bezit, Berlijn. Zie afb. XII.

73. HET VERLOOPEN HUISHOUDEN.

Aan een rijk beladen disch zitten een dik-gegeten man en vrouw. Zij laat zich een glas wijn inschenken. Den Bijbel vertreedt zij met den voet. De kat eet van de ham. De gevolgen, die hen wachten (geeselroede, kruk, degen, Lazarus-klep enz.) ziet men in een mand, die aan den zolder hangt.

D. 109 × 92½. Rechts beneden voluit gemerkt.

H. de G. 112.

H. E. ten Cate, Almelo.

74. HET VISSCHERTJE.

Zijn hengel ligt onder den stoel, waarop hij zit, een glas bier opheffend met de linkerhand en in de rechter zijn hoed vasthoudend. Hij drinkt het welzijn van een naast hem op een bank zittende knappe jonge vrouw, die lachend naar zijn woorden luistert.

D., 37 × 46. Rechts beneden voluit gemerkt: Jan Steen.

H. E. ten Cate, Almelo.

75. ZELFPORTRET.
Jan Steen zit aan een tafel, waarop een liedtboeck ligt, op de luit te spelen. Hij is in 't grijs gekleed. Kniestuk.
D., 24 × 19. Rechts beneden voluit gemerkt.
H. de G. 865*b*.
H. E. ten Cate, Almelo.

76. VOOR DE HERBERG „IN DE DRIE UILEN".
P., 29½ × 24½. Rechts beneden voluit gemerkt.
L. Allard, Haarlem.

77. DE MAGERE KEUKEN.
De familie, die sterk vermagerd is, vergenoegt zich met een sober mosselen-maal. Een dikgegeten gast, die zij ten eten hadden genood, vlucht het huis uit.
P., 36½ × 31.
H. de G. 120.
J. W. van Es, Rotterdam.

78. VRIJAGE.
Bij het betalen van het gelag stoeit een oude drinker met rooden neus met de meid, die karaf en wijnglas weg wil dragen.
P., 36½ × 29. Rechts bovenaan voluit gemerkt.
H. von Behr, Berlijn.

79. DE BRUILOFT VAN KANA.
Dergelijke voorstelling als no. 23, en met dezelfde motieven; evenwel anders gegroepeerd.
P., 71 × 90. Op het terras gemerkt en 1655 gedateerd.
J. M. Hudig, Rotterdam.

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN AAN JAN STEEN.

Inschrijving als student, oud 20 jaar, 1646.
Archief der Hoogeschool te Leiden.

Inschrijving als lid van het Sint Lucas-gilde te Leiden, 1648.
Gemeente-archief te Leiden.

Huwelijksaanteekening van het eerste huwelijk met Margaretha van Goyen, 19 September 1649.
Gemeente-archief te 's-Gravenhage.

Huwelijksaanteekening van het tweede huwelijk met Marya van Egmont, weduwe van Nicolaes Herkulens, 6 Maart 1673. Gemeente-archief te Leiden.

Huwelijkscontract van het tweede huwelijk, 26 Maart 1673. Gemeente-archief te Leiden.

Doopaangifte van zijn zoon Theodorus in de Katholieke kerk te Leiden, 3 Juli 1674.
Gemeente-archief te Leiden.

Aanteekening van het begraven op het Bolwerk, 3 Februari 1679. Gemeente-archief te Leiden.

Overdracht van het huis achter de Langebrug aan Havick Jansz. Steen, 30 Mei 1668.
Gemeente-archief te Leiden.

Overdracht van dit huis door de weduwe van Jan Steen, 22 Februari 1680. Gemeente-archief te Leiden.

Aanteekening van de opvolgende eigenaren in het Bonboek. Gemeente-archief te Leiden.

Schilderstokje, volgens overlevering afkomstig van Jan Steen. Jhr. J. Beelaerts van Blokland te Oosterbeek.

AFBEELDINGEN

II. Vroolijk huiswaarts keeren. — A rustic feast.

Coll. dr. H. Schieffer, Amsterdam.

III. De oude vrijer. — The gallant.
Coll. Lord Swaythling, London.

IV. De teekenles. — The drawing master.
Coll. A. Reimann, Danmark.

V. Soo gewonnen, soo verteert. — Lightly come and lighty go.

Coll. D. G. van Beuningen, Rotterdam.

VI. De woede van Ahasverus. — The wrath of Ahasverus.
T. Kleinberger, Kunsthandel, Fine Art Dealer, Paris.

VII. Het bezoek van den dokter. — The physicians visit.
Coll. Stephenson Clarke, London.

VIII. De Sater en de Boer. — The satyr and the peasant.
Coll. A. F. Philips, Eindhoven.

IX. De vechtpartij. — A peasant brawl in a tavern.

Coll. S. Buchenau, Niendorf

X. Het Driekoningenfeest. — The twelfth night feast.

Museum, Cassel.

XI. De triktrakspelers. — The backgammon players.
Coll. D. A. J. Kessler, 's-Gravenhage.

XII. De verloren Zoon. — The prodigal Son.

Coll. X, Berlin.

COLLECTIE
GOUDSTIKKER

KALVERSTRAAT 73

AMSTERDAM

TABLEAUX ANCIENS

